

БИЛТЕН

Посвећен подршци интересног удруживања произвођача и развоју и ревитализацији земљорадничких задруга



Историјат задругарства у Србији

Без обзира на данашњу ситуацију са земљорадничким задругама, Србија има богату традицију и историју задругарства.

Убрзо након оснивања првих задруга у Европи, 29. марта 1894. године основана је прва пољопривредно – кредитна унија у селу Вранову код Смедерева. Оснивање ове задруге био је одговор сиромашних сељака на зеленашке позајмице и трговачке шпекуланте. Већ наредне године основано је Удружење српских пољопривредних задруга. Само након десетак година, поменуто удружење са сличним удружењима из света, учествовало је у оснивању Међународног задружног савеза у Лондону. Први Закон о занатским и земљорадничким задругама усвојен је 1898. године, да би до 1900. године било основано више од 650 занатских и земљорадничких задруга.

Да је и у другим областима било интересовања за оснивање задруга, показује податак да је 1931. године основана прва студентска задруга у Београду. Заједно са омладинским задругама, требало је да регулише рад младих на привременим и повременим пословима. То је и период знатног пораста броја задруга у ондашњој Краљевини Југославије, посебно земљорадничких, тако да је до почетка Другог светског рата у ондашњој држави било око 3 500 задруга. Велика светска економска криза није заобишла ни овај сектор што се свакако негативно одразило и на ондашње задругарство. Да би ублажила последице кризе, држава је отписивала део дуговања задруга а део је рефинансиран са повољнијим условима.

Садржај:

Страна 1

Аутор: Срђан Видановић, дипл.инг.
Историјат задругарства у Србији

Страна 3

Аутор: Мимица Костић-Ђорђевић,
дипл.инг.

Зашто и како регистровати
земљорадничку задругу?

Страна 5

Аутор: Љубиша Ђорђевић, дипл. инг.

Улога и значај задруга у развоју
пољопривреде

Страна 6

Аутор: Зоран Панајотовић, дипл. инг.

Земљорадничке задруге

Страна 7

Аутор: Зоран Николић, дипл.инг.

Неке карактеристике норвешког
задругарства

То је био допринос државе настојању да се помогне сиромашном сеоском становништву да преко задруга пре свега опстане а уколико је могуће и да поправи свој економски положај.

Следи нови ратни сукоб светских размера и ново урушавање задруга и целокупног задружног система. Већ после рата, нови политички систем има и ново виђење задруга па се законом из 1949. године задрге дефинишу као „економске организације у које се радно сељаштво удружује ради унапређења пољопривредне производње, подизања свог животног стандарда и изградње социјализма на селу“. Поред општинских земљорадничких задруга, по угледу на ондашње совјетске колхозе, оснивају се сељачке радне задруге, за које ће се током времена испоставити да нису дале очекиване резултате. Опште земљорадничке задруге односе превагу и постају значајан фактор унапређења живота на селу пре свега у сектору пољопривреде. Но по систему топло-хладно, у другој половини шездесетих година поново долази до стагнације и назадовања задругарства. Привредна реформа успоставља неке нове односе земљорадника и других привредних субјеката тога времена, испоставиће се на штету задруга. Мале задруге полако нестају (припајање већим) а није боље прошао ни ондашњи задружни савез који 1962. године губи статус правног лица да би га тек 1976.

године поново повратио али сада без имовине. После још једног релативно повољног периода у развоју задругарства, следи нова реформа 1989. године са новим привредним и политичким променама а годину дана касније Савезни закон о задругама предвиђа могућност враћања задружне имовине онима којима је раније одузета без накнаде. Нови Закон из 1996. године такође предвиђа обавезу враћања имовине ранијих задруга али следе бројни судски процеси а за то време транзиција узима свој данак и задруге долазе у врло лошу ситуацију – распродаја имовине, недостатак пре свега обртног капитала и на крају у великом броју случајева и одлазак у стечај.

У државним нормативним актима задружна својина и даље званично постоји и уз неке нове иницијативе треба очекивати и стварање нових, модернијих и задруга примерених садашњим условима постојања и привређивања.

Срђан Видановић , дипл. инг.

Зашто и како регистровати задругу ?

Зашто треба регистровати задругу ?

- Задруге су носиоци руралног развоја села - што се показало у историји нашег задругарства, оне се могу формирати у сваком месту где постоје економски интереси земљорадника и где постоје услови за запошљавање стручњака који би те задруге успешно водили и учинили да коначно задруге буду у центру пољопривредног развоја наше Републике.
- Задруге су традиционално најзначајнији облик удруживања и пословног организовања пољопривредника и житеља села у циљу њихове економске, социјалне, културне и еколошке одрживости у развоју пољопривреде и села у Србији.
- Земљорадничке задруге треба да представљају значајан облик привредног организовања који може да допринесе бржем развоју пољопривреде и села у нашој земљи.
- Неопходно је стално развијати свест о потреби самоорганизовања земљорадника на међународним задружним вредностима и принципима не само у пољопривреди, већ и у преради пољопривредних производа и развоју неаграрних делатности (домаћа радиност, сеоски туризам, ...) у сеоским подручјима.
- Захваљујући удруживању у задруге власници малих и средњих газдинстава ће се боље организовати у новом пословном окружењу и заједнички лакше издржавати све јачу конкуренцију на домаћем и иностраном тржишту са мултинационалним и националним компанијама у производњи хране.

Важну улогу у процесу организовања земљорадника у задруге има самоиницијатива, предузетнички дух и лидерска способност појединаца, пре свега млађих земљорадника и руководиоца задруга у локалним заједницама – које у широј задружној заједници треба афирмисати као задружне лидере.

Поред самоорганизовања пољопривредника у удружења и задруге, потребна је помоћ и локалне самоуправе, успешних задруга и свих нивоа организовања задружних савеза, саветодавне службе и других стручних и научних институција, ресорних министарстава, невладиних и других организација.

Расположива литература и програми образовања за задругаре, руководиоце задруга и задружних савеза треба да им буду доступнији да би са новим сазнањима сагледали своју перспективу у задружном моделу економске, социјалне и друштвене одрживости у пољопривреди и селу.

Стање у којем се налази српско село и пољопривреда, а посебно земљорадничко задругарство, захтевају хитне реформске промене.

Успешне задруге, у сарадњи са задружним савезима, треба да настоје да помогну мање и слабије задруге на пословном подручју у њиховом окружењу, а задружни савези да формирају стручне тимове за помоћ у оживљавању задруга са тешкоћама у пословању.

Поред удруживања у задруге, неопходно је и удруживање задруга у задружне савезе и формирање репрезентативних задруга. Задруге и задружни савези у Србији треба у већој мери него што то чине сада да користе искуства из задружних система других европских земаља и да се у већој мери укључују у међународну задружну пословну сарадњу.

Како регистровати задругу ?

земљорадничку задругу може основати најмање десет земљорадника и других физичких лица који имају у својини или по другом основу користе земљиште, објекте или средства за рад у пољопривреди.

Оснивачки акт задруге је уговор о оснивању који потписују сви оснивачи и оверавају свој потпис. Уговор обавезно садржи пословно име задруге, седиште, претежну делатност, податке о оснивачима, износ удела и рок уплате, одговорност задруге и задругара за обавезе, начин и рок сазивања оснивачке скупштине.

Удели су средства која оснивачи обезбеђују за оснивање и пословање задруге, а могу бити новчани и неновчани. Висина, односно минимални износ удела није прописан законом, па оснивачи могу о томе слободно одлучити.

Оснивачку скупштину задруге чине сва физичка лица која су изразила вољу да оснују задругу. На оснивачкој скупштини се може потписати уговор о оснивању и уплатити удели, ако то није учињено претходно, а обавезно се усвајају задружна правила.

Органи управљања (управни одбор од најмање 5 чланова и надзорни одбор од најмање 3 члана) се могу изабрати на оснивачкој скупштини или у року од 30 дана од њеног одржавања. Чланови органа управљања се бирају из редова задругара, на мандат од најдуже пет година, при чему задругар може бити члан једног органа управљања, а директор не може бити биран за председника управног одбора или надзорног одбора или члана надзорног одбора.

За регистрацију задруге у Регистру привредних субјеката код Агенције за привредне регистре подноси се у једном примерку:

1. захтев за регистрацију оснивања преузети са сајта Агенције за привредне регистре www.apr.gov.rs или купити у канцеларији Агенције,
2. оверени потпис лица овлашћеног за заступање на ОП обрасцу,
3. уговор о оснивању са потписима свих оснивача овереним у суду,
4. фотокопије личних карата свих оснивача,
5. записник са оснивачке скупштине (са неовереним потписима председника скупштине задруге и записничара),
6. потврда банке о уплати оснивачких удела на привремени рачун (ако су улози новчани, а потврда овлашћеног складишта ако су удели неновчани тј. робни), вреној
7. потврда о уплати таксе за регистрацију од 4.000,00 динара на рачун Агенције за привредне регистре, Београд, Бранкова 25 број 840-29770845-52, модел 97, позив на број 95-01. потврда о уплати таксе од 1.750,00 динара Републичком заводу за статистику на рачун бр. 840-742221843-57, модел 97, те шифра општине у којој ће бити седиште задруге (*утврдити шифру преко линка Агенције*)

Агенција за привредне регистре има канцеларију у Нишу, Обреновићева бб, ТПЦ Калча, ламела б, локал 40, тел. 018/296-002, у којој се могу добити потребне информације и предати захтеви за регистрацију.

Задруга се сматра основаном даном доношењем решења о регистрацији.

Решењем о регистрацији задруга добија матични и порески идентификациони број, а по службеној дужности Регистратор доставља пријаву Републичком фонду за пензијско и инвалидско оригурање, ако поједини задругари заснивају радни однос у задрузи.

За стручну помоћ и друге информације о оснивању задруге можете се обратити Задружном савезу Србије као и Пољопривредној стручној саветодавној служби у Пироту.

Мимица Костић-Ђорђевић дипл.инг.

Улога и значај задруга у развоју пољопривреде

Земљорадничке задруге су скоро 160 година основни облик удруживања власника ситних породичних пољопривредних газдинстава у Србији. Чињеница да су задруге значајан фактор развоја пољопривреде у многим развијеним и неразвијеним земљама, али је исто тако тачна констатација да је тренутно стање пољопривредних задруга у Србији такво да оне нису у функцији унапређења робне пољопривредне производње, као што су то биле пре двадесетак година.

Допринос задруга у коришћењу природних ресурса, а пре свега пољопривредног земљишта је изузетно важан данас, када је одржива пољопривреда имепратив начина производње у развијеним земљама, поготово у земљама ЕУ, чијој пракси и достигнућима, задругарство Србије се мора прилагођавати.

Када је у питању допринос задруга аграрном сектору он се може сагледати из више углова и то кроз:

- ✓ Допринос задруга укупној вредности пољопривредне производње и прераде;
- ✓ Допринос задруга у коришћењу природних ресурса;
- ✓ Допринос задруга у развоју руралних домаћинстава;
- ✓ Допринос задруга у развоју руралних заједница;
- ✓ Допринос задруга у развоју аграрних политика и стратегија.

Улога задруга у коришћењу овог ресурса огледа се у:

- Одрживом коришћењу и управљању пољопривредним земљиштем које је у власништву задругара;
- Контроли примене технологије производње на газдинствима задружних чланова која је у складу са агро-еколошким одредбама;
- Едукацији чланова задруга о агро-еколошким мерама и принципима одрживог коришћења природних ресурса;
- Учешће задруга у очувању генетског потенцијала у пољопривреди Србије, и очувању биодиверзитета у руралном подручју.

Допринос задруга развоју руралних домаћинстава, односно руралној економији, од изузетног је значаја за очување виталности руралних подручја и руралних заједница. Ова улога задруга вишеструко је потврђена у развијеним земљама света, посебно у земљама ЕУ, као и на овим просторима у претходном систему. Према показатељима, очигледно је да је овај значај задруга у Србији опао и да би оживљавање улоге задруга у руралном подручју Србије могло допринети бољем положају руралних домаћинстава у: наступу на тржишту, обезбеђењу финансијских средстава, снижавању трошкова производње, образовању и примени нових технологија, заштити природних ресурса, смањењу незапослености и свих других функција које задруге успешно примењују широм света.

Осим горе наведених улога истакнуто је да задруге имају и многе социјалне, културолошке и друге функције у развоју руралних подручја. Задруга својим деловањем је, у ствари, брига за друге, па се због тога каже да задруге послују у интересу људи, а не капитала. Социјална улога задруга огледа се пре свега у директном и индиректном запошљавању радне снаге, затим у обезбеђењу услуга руралном становништву, као што је снабдевање основним репроматеријалима и др. У прошлости, поред осталог, задружне просторије биле су место за окупљање становника поводом културних, друштвених, верских, партијских и других манифестација. Међутим, слабљењем економске функције задруга опала је и њихова функција у социјалном, културном и другом развоју руралних заједница.

Улога задруга у креирању пољопривредних политика и стратегија, углавном се испољава кроз деловање Задружног савеза. Пољопривредни задружни савез као највиша организација има улогу, обавезу и одговорност да учествује у процесу доношења одлука и стратегија од значаја за пољопривредни сектор Србије, делујући као партнер државним институцијама приликом доношења мера усмерених према аграрном и руралном развоју.

Неопходно је стално развијати свест о потреби самоорганизовања земљорадника на међународним задружним вредностима и принципима не само у пољопривреди, већ и у преради пољопривредних производа и развоју неаграрних делатности „око пољопривреде“ (домаћа радиност, сеоски туризам, ...) у сеоским подручјима.

Захваљујући удруживању у задруге власници малих и средњих газдинстава ће се боље организовати у новом пословном окружењу и заједнички лакше издржавати све јачу конкуренцију на домаћем и иностраном тржишту са мултинационалним и националним компанијама у производњи хране.

Важну улогу у процесу организовања земљорадника у задруге има самоиницијатива, предузетнички дух и лидерска способност појединаца, пре свега млађих земљорадника и руководиоца задруга у локалним заједницама – које у широј задружној заједници треба афирмисати као задружне лидере.

Поред самоорганизовања пољопривредника у удружења и задруге, потребна је помоћ и локалне самоуправе, успешних задруга и свих нивоа организовања задружних савеза, саветодавне службе и других стручних и научних институција, ресорних министарстава, невладиних и других организација.

Љубиша Ђорђевић, дипл.инг.

Земљорадничке задруге

Земљорадничке задруге представљају потенцијал за оживљавање пољопривреде, рурални и локални економски развој и омогућавају смањење миграција из сеоских подручја. Међународна и домаћа искуства показују економску и друштвену предност задруга у односу на друге облике пословања, јер оне имају потенцијал за стварање сигурнијих и одрживих послова, а као начин удруживања су се показале отпорнијим и прилагодљивијим у време кризе.

Држава чини да земљорадничке задруге поново буду окосница развоја пољопривреде и села и да буду укључене у све сегменте аграрног развоја и развоја села. Најбољи механизам инвестиција у пољопривреду је преко задружног сектора.

У Србији тренутно регистровано преко 1.700 земљорадничких задруга од којих је око 1.500 активно. Према подацима Министарства финансија и привреде, у Србији су регистроване 2.124 задруге, у којима чланство има 123.000 грађана, а задруге су организоване у 16 задружних савеза. Од укупног броја задруга у Србији, 67,1 одсто су земљорадничке.

Иако малим произвођачима држава Србија помаже тако што им мерама аграрне политике олакшава да се баве примарном производњом или неком активношћу око пољопривреде (прерађивачки капацитети, развијање сеоског туризма) појединачна снага малих робних произвођача је недовољна за неки озбиљнији наступ на тржишту. Оно што данас карактерише индивидуална пољопривредна газдинаства је уситњеност поседа, производња малих количина робе, мала инвестициона способност, одсуство могућности за заједничко инвестирање. Решење за опстанак малих газдинстава у Србији, којих је и највећи број, налази се у удруживању у задруге. Само удружени сељаци могу да имају рационално пословање које подразумева смањење трошкова уз повећање приноса и побољшање конкурентности.

Зоран Панајотовић, дипл.инг.

Неке карактеристике норвешког задругарства

Површина Норвешке је 323.802 квадратних км. Са 4,5 милиона становника је једна од најмање насељених земаља у Европи, са 14 особа по квадратном километру. Норвешка има велике необрађене и планинске површине непогодне за насељавање. Три четвртине становништва насељено је на обали Норвешке. Многи живе у источном равничарском делу земље и у долинама. Дуге зиме, кратка лета и променљива клима дају многе могућности, а истовремено и многа ограничења. Велики делови земље су искоришћени и насељени, захваљујући пољопривреди. Пољопривредна производња не задовољава потребе земље и гледајући на интернационалној основи Норвешка је мали пољопривредни произвођач. У Норвешкој постоји политичка сагласност да се свакако настави и задржи пољопривредна производња.

Број земљорадничких домаћинстава: 53.200 домаћинстава (са површином имања од преко 0,5 хектара)

Производња: Око 50.000 земљорадника бави се сточарством, од њих се 15.900 бави производњом млека, а 17.700 узгајањем оваца. Око 24.000 земљорадника се бави производњом житарица и уљарица

Обим производње у сточарству: 1.511 милиона литара крављег млека, 20 милиона литара козјег млека, 50.400 тона јаја, 87.000 тона говеђег меса, 25.400 тона овчијег меса, 56.400 тона живинског меса и 112.300 тона свињског меса.

Обим производње у ратарству: 1.314.000 тона жита (од тога: 386.000 тона пшенице, 591.000 тона јечма, 298.000 тона овса), 317.000 кромпира, 187.000 тона поврћа, 13.000 тона воћа и 12.000 тона јагодичастог воћа.

Око 2 милиона Норвежана су задругари организовани у 4000 задруга, које остварују промет у области трговине и услуга у вредности 120 милијарди круна (око 15 милијарди €), годишње.

Око 50 000 фармера су власници и задругари у великим пољопривредним задругама Тине и Нордтора (производња, прерада и продаја млека и меса).

Задругарство је развијено у следећим секторима: потрошачки, пољопривреда, становање, рибарство, занатство, саветодавне услуге, транспорт и сервисне услуге на селу итд.

Главни циљ - остваривање економских интереса чланова

Задруга ће имати као главни циљ остваривање економских интереса својих чланова. "Економски интерес" може нпр. бити да неко повећа приход кроз заједнички остварени приход од робе или услуга, или уштеди на трошковима код заједничке куповине. То може бити учествовање у привредној активности за стварање личног радног места и по том основу прихода. Предност коју остварује појединац на овај начин, а коју сам не би могао остварити, може се карактерисати као економска предност. На исти начин како физичка лица остварују своје економске интересе кроз задругу, такође могу и правна лица, нпр. општине, предузећа, организације или друга удружења ићи заједно у оснивање једне задруге и тако редуковати трошкове или повећати приход.

Основна обележја задруга

- Власници задруге и они који њом управљају имају заједнички пословни однос, и на тај начин имају директну корист од делатности којом се баве.
- Такође, за задругу су економске активности и економски резултати врло важни. Главни циљ није остваривање капиталне добити, већ задовољавање интереса задругара за продају њихових производа и задовољавање њихових потреба у снабдевању репроматеријалом и пружању других услуга.
- Задруга је у сваком случају отворено и слободно чланско удружење. Жели се рећи да сви који могу имати интереса у делатности, могу бити чланови. Али нико се не може присиљавати на

чланство или да буде члан дуже него што то жели. Задружни закон отвара могућност привременог чланства у задрузи, толико дуго колика је стварна потреба за то.

- Карактеристика задруге је демократско управљање. На годишњој скупштини, као највишем органу задруге, доноси се одлука која полази од принципа да један члан има један глас. Правилима се може регулисати да задругари могу имати више гласова, међутим само ако се гласови расподељују на чланове према њиховом оствареном промету у задрузи, а не према њиховом учешћу у капиталу.

Законска решења у функцији унапређења задругарства – искуства Норвешке

- Извршена је кодификација и донешен модеран Закон о задрузи, који је ступио на снагу 1. јануара 2008. године, са главним циљевима:

- стварања бољих услова за организовање задруга

- осигурање посебности задруга

- стављање задруге у позицију актуелну за остваривање социјалних и економских интереса

- промену односа према задругарству

Норвешка деценијама у тржишним условима привређивања успешно примењује концепт задругарства заснован на задружним вредностима и принципима, та искуства могу се користити у даљем развоју земљорадничког задругарства у нашој земљи.

- Задругу оснивају најмање два физичка лица или једно физичко и једно правно лице. Ново законско решење у Србији предвиђа најмање 5 физичких лица као осниваче, док је то у Норвешкој најмање два физичка лица или једно физичко и једно правно лице. Норвешки начин даје могућност формирања већег броја задруга, здраве конкуренције, конкурентности у односу на деоничарска друштва (ДД) и друштвене организације (ДО), што све скупа доприноси профитабилнијем раду задруге.

- Имовина задруге је приватно власништво задругара, што условљава посебно пажљив однос задругара-власника према имовини и пословању задруге. Оснивање задруге у Норвешкој није условљено обавезним минималним оснивачким улогом. Оснивање задруге је једноставно, јефтино и без захтева о висини почетног капитала и без обавезе резервног фонда: "Одговорна висина учешћа у капиталу" решава се оснивачким документом односно правилима задруге.

- Управни одбор обавља и функције скупштине и спроводи њене одлуке између два заседања, бира и разрешава директора задруге који је одговоран управном одбору за свој рад. Законска регулативе у Србији предвиђа да Скупштина бира и разрешава директора, што у пракси доводи до тога да Управни одбор нема ингеренције на рад директора и не може да предузима оперативне корективне мере између два заседања скупштине

- У Норвешкој постоји висок степен интегрисаности земљорадничких задруга у процесу прераде, продаје, делом истраживања и саветодавних служби, које су такође организоване на задружном принципу и законом се промовишу та опредељења. У Србији земљорадничке задруге нису део система саветодавних служби, а такође имају и мали део прерађивачких капацитета у власништву.

- Престанак рада задруге и расподела нето имовине након подмирења законских и створених обавеза у Норвешкој је добро регулисана. То подразумева да остатак имовине припада оснивачима-власницима, сагласно одредбама утврђеним Правилима задруге.

- У Норвешкој, уз поштовање других међународних принципа задругарства, најбитније питање у области економских односа у задрузи је учешће у промету задруге а не висина оснивачког улога. Доминантни фактор расподеле добити је промет у задрузи (продаја производа преко задруге, купљена роба, примљене или дате услуге, број радних сати у задрузи).

Норвешки модел земљорадничког задругарства почива на високом нивоу специјализације и концентрације, а огледа се у томе да у целој земљи постоји само 13 специјализованих задруга. На пример, у производњи и преради млека и меса, задруге остварују и преко 90% производње и промета.